

บทที่ 1

บทนำ

1.1. ที่มาและความสำคัญของปัญหา

เป็นเวลานานนับพันๆ ปีมาแล้ว ที่มนุษย์เฝ้าครุ่นคิดตั้งคำถามต่อสิ่งต่างๆ รอบตัว และพยายามแสวงหาคำตอบเพื่อแก้ไขปัญหาในการดำรงชีวิต หรือเพียงเพื่อตอบสนองความอยากรู้อยากเห็นของตัวเอง คนส่วนใหญ่อาจเพียงแค่วางใจแล้วปล่อยให้คำถามนั้นผ่านไป ไม่ได้เก็บมาครุ่นคิดอย่างจริงจัง ดังนั้น ภาระหน้าที่ในการค้นหาคำตอบต่อปัญหาเหล่านี้จึงตกเป็นของมนุษย์กลุ่มหนึ่งที่มีชื่อเรียกอันเป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไปว่า “นักปรัชญา”

อันที่จริงแล้ว ปัญหาที่นักปรัชญาพยายามค้นหาคำตอบนั้น เป็นปัญหาเดียวกับที่มนุษย์ส่วนใหญ่เฝ้าพิศวงสงสัยนั่นเอง ต่างกันเพียงแต่ว่า นักปรัชญาไม่หยุดอยู่แค่ความสงสัย แต่พยายามครุ่นคิดพิจารณาอย่างจริงจังเพื่อให้ได้คำตอบต่อสิ่งที่สงสัยเหล่านั้นให้ได้ จึงอาจกล่าวได้ว่า งานหลักของนักปรัชญา คือ “การพยายามตอบปัญหาต่างๆ ที่ยังหาคำตอบที่แน่นอนไม่ได้” (พินิจ รัตนกุล, 2515) ไม่ว่าจะเป็นปัญหาทางอภิปรัชญา ญาณวิทยา หรือจริยศาสตร์ ปัญหาต่างๆ ดังกล่าวเหล่านี้เป็นสิ่งที่บรรดานักปรัชญาเฝ้าถกเถียงโต้แย้งกันเพื่อให้ได้มาซึ่งคำตอบมานานนับศตวรรษ และยังได้สืบทอดความพยายามนี้มายาวนานจนกระทั่งปัจจุบัน กิจกรรมทางปรัชญาจึงเป็นผลของความพยายามร่วมกันของมนุษย์ในการแสวงหาคำตอบถึงความตื่นตัวต่อสิ่งรอบๆ ตัวที่เป็นปัญหาต่อมนุษย์

ท่ามกลางปัญหาต่างๆ ที่มีความสนใจร่วมกันของนักปรัชญา ปัญหาอย่างหนึ่งที่นักปรัชญาเพียรหาคำตอบ คือปัญหาที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ หรืออันที่จริงแล้วเราอาจกล่าวได้ว่า ปัญหาทางปรัชญาต่างๆ ไม่ว่าจะอยู่ในสาขาใด ล้วนมีจุดศูนย์กลางอยู่ที่มนุษย์ทั้งสิ้น ดังที่สกล นิลวรรณ (2522) ก. กล่าวว่า “ปรัชญา เป็นความพยายามอันพากเพียรไม่ห่อถอยที่จะทำความเข้าใจชีวิตมนุษย์” ปัญหาเรื่องมนุษย์จึงเป็นปัญหาสำคัญอันดับแรก ที่ควรค่าแก่การแสวงหาคำตอบในเชิงปรัชญา อันจะเป็นพื้นฐานในการทำความเข้าใจปัญหาอื่นๆ ต่อไป

ในการทำความเข้าใจและรู้จักมนุษย์ นักปรัชญาต้องเผชิญกับคำถามสำคัญๆ เกี่ยวกับคุณค่าและความหมายของมนุษย์ เช่น มนุษย์คืออะไร ธรรมชาติหรือแก่นแท้ของมนุษย์เป็นเช่นไร มนุษย์เป็นอย่างไร เป็นอิสระหรือไม่ เป้าหมายของมนุษย์คืออะไร และวิถีในการดำรงอยู่ของ

มนุษย์ (ในการที่จะบรรลุเป้าหมายนั้น) ควรเป็นอย่างไร ชีวิตที่มีคุณค่าและความหมายสำหรับมนุษย์นั้นเป็นอย่างไร

นักปรัชญาแต่ละสำนัก ต่างก็มีมุมมองแตกต่างกันไปคนละแบบในการแสดงคำตอบต่อปัญหาเหล่านี้ ดังในคำถามสำคัญข้อแรกในขอบเขตของประเด็นเรื่องมนุษย์ที่ว่า มนุษย์คืออะไร อะไรคือธรรมชาติหรือแก่นแท้ของมนุษย์ นักปรัชญาจิตนิยมมองว่า มนุษย์ประกอบด้วยสองส่วน คือ ร่างกาย กับ วิญญาณหรือจิต จิตนิยมถือว่าวิญญาณนี่เองที่เป็นตัวตนอันแท้จริงของมนุษย์ ฉะนั้น จิตจึงสำคัญกว่ากาย เพราะเป็นตัวรับรู้สิ่งต่างๆ เช่น รูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส รวมทั้งเป็นตัวความรู้สึกนึกคิด อารมณ์ต่างๆ วิญญาณเป็นสิ่งที่ทำให้ร่างกายเคลื่อนไหว ถ้าไม่มีวิญญาณเป็นตัวริเริ่ม ร่างกายก็จะไม่เกิดการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงใดๆ วิญญาณมีความเป็นอมตะ และเป็นอิสระจากร่างกาย จะไม่สูญสลายไปพร้อมกับร่างกาย ด้วยเหตุนี้ จิตนิยมจึงมีทฤษฎีที่ว่า มนุษย์คือวิญญาณ (วิทย์ วิศุทเวศย์, 2536)

แต่นักปรัชญาฝ่ายสสารนิยมกลับมีความเห็นเป็นตรงกันข้าม เนื่องจากแก่นของปรัชญาสสารนิยมนั้นคือ ทุกสรรพสิ่งที่มีอยู่ ล้วนสืบมาจากความจริงอย่างหนึ่งคือ สสาร หรือสิ่งอันมีสสารัตถะเป็นสสาร ไม่มีสิ่งอื่นใดที่เป็นจริงในโลกนั้นนอกจากสสาร (เฉลิมเกียรติ ผิวนวล และ ชินพรต จันทระภาพ, 2534) ทั้งร่างกายและวิญญาณมนุษย์ต่างก็เป็นสสาร มีการแตกดับสูญสลายได้เช่นเดียวกับวัตถุอื่นๆ ฉะนั้นมนุษย์จึงมีชีวิตอยู่แต่ในโลกนี้ นั่นคือเกิดหนึ่งเดียว ตายหนึ่งเดียว ไม่มีโลกหน้า (สุจิตรา รัตน, 2532) ทฤษฎีดังกล่าวนี้ จึงขัดแย้งกับจิตนิยม ที่เชื่อในอมตภาพของวิญญาณ

ส่วนปรัชญาธรรมชาตินิยมมีความเห็นว่า ธรรมชาติเป็นความจริงโดยส่วนรวม มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ อันเป็นผลมาจากกระบวนการวิวัฒนาการอย่างต่อเนื่อง คือวิวัฒน์ จากสิ่งไม่มีชีวิต สู่สิ่งมีชีวิตที่มีคุณสมบัติทางจิตวิทยาและสังคม มนุษย์จึงเป็นส่วนหนึ่งของระเบียบธรรมชาติ และเป็นผลผลิตขั้นสุดยอดของพลังสร้างสรรค์ของธรรมชาติ ด้วยเหตุนี้ ธรรมชาตินิยมจึงไม่เห็นด้วยกับทฤษฎีอื่นๆ ที่แบ่งแยกมนุษย์ออกเป็นสองส่วน คือ ประกอบด้วยจิต กับ กาย แต่เชื่อว่าแต่ละคนเป็นองค์รวมอย่างหนึ่งในตัวเอง หรืออาจกล่าวได้ว่า มนุษย์คือตัวเอง (เฉลิมเกียรติ ผิวนวล และ ชินพรต จันทระภาพ, 2534)

หลังจากตอบได้ว่า มนุษย์คืออะไรแล้ว คำถามสำคัญต่อมาคือ โดยธรรมชาติ มนุษย์เป็นอย่างไร มนุษย์เป็นอิสระหรือไม่ มนุษย์มีเสรีภาพในการกำหนดวิถีชีวิต และทุกสิ่งทุกอย่างเกี่ยวกับตัวเองได้ตามเจตน์จำนงของตน หรือแท้จริงแล้ว มนุษย์ได้ถูกกำหนดชะตาชีวิตไว้แล้ว ไม่สามารถบังคับควบคุม หรือเปลี่ยนแปลงสิ่งใดด้วยตนเองได้เลย ในทางปรัชญามีความเห็นแยกออกไปเป็น

3 ทรรศนะ นั่นคือ ทรรศนะแรกเห็นว่า ทุกสิ่งในโลกนี้ รวมทั้งกิจกรรมของมนุษย์ เป็นไปตามปัจจัย อันเป็นสาเหตุที่มีมาก่อน ชีวิตของมนุษย์ถูกกำหนดอย่างเบ็ดเสร็จด้วยปัจจัยต่างๆ ที่ควบคุมไม่ได้ มนุษย์ไม่เคยเป็นตัวของตัวเอง (เฉลิมเกียรติ ผิวนวล และ ชินพรต จันทระประภาพร, 2534) นักปรัชญาที่มีความเห็นเช่นนี้มักเป็นนักปรัชญาฝ่ายเทวนิยม เชื่อว่ามีพระเจ้าเป็นผู้กำหนดทุกสิ่งทุกอย่างให้แก่มนุษย์ ทรรศนะที่สองมีความเห็นเป็นตรงกันข้าม คือเชื่อว่ามนุษย์มีเสรีในการกำหนดชีวิตของตนเอง โดยมีโอกาสเลือกกระทำการต่างๆ ได้ ตามเจตน์จำนงของตัวเอง แต่ในขณะเดียวกันก็ต้องรับผิดชอบการกระทำของตัวเองด้วยเช่นกัน ตัวอย่างทรรศนะดังกล่าวนี้เช่น กลุ่มนักปรัชญาอรรถิภาวะนิยม ส่วนทรรศนะที่สาม เช่นปรัชญาธรรมชาตินิยม พยายามประนีประนอมความคิดอันสุดโต่งของทั้งสองสายนี้ โดยมีความเห็นว่า มนุษย์นั้นมีอิสระ แต่มีอิสระในขอบเขตจำกัด นั่นคือ ถึงแม้มนุษย์จะมีเสรีภาพในการเลือกทำในสิ่งที่ต้องการ แต่มนุษย์ก็ไม่อาจอยู่เหนือกฎธรรมชาติ

ประเด็นปัญหาที่สำคัญอีกประการหนึ่งเมื่อพูดถึงเรื่องมนุษย์ คือ สิ่งที่ดีที่สุดที่มนุษย์ควรแสวงหาและยึดถือเป็นอุดมคติของชีวิตคืออะไร หรือ อะไรคือเป้าหมายของมนุษย์ ซึ่งจะสัมพันธ์กับปัญหาที่สำคัญต่อไปอีกว่า มนุษย์ควรดำรงอยู่อย่างไร นั่นคือ ควรมีวิธีการดำรงอยู่อย่างไร ควรใช้ชีวิตอย่างไรจึงจะสอดคล้องกับเป้าหมายดังกล่าว เช่น ปรัชญาสุขนิยมเห็นว่าความสุขเป็นสิ่งที่ดีที่สุด ความสุขควรเป็นเป้าหมายในชีวิตมนุษย์ ดังนั้น ความสุขจึงเป็นเครื่องตัดสินจริยธรรมความประพฤติมนุษย์ (มาลี ศรีเพชรภูมิ, 2531) นักปรัชญาอรรถิภาวะนิยม เน้นที่ความมีเสรีภาพของบุคคลและความเป็นตัวของตัวเอง จึงเห็นว่ามนุษย์ควรมีเป้าหมายอยู่ที่ตัวเอง มนุษย์ควรแสวงหาตัวเอง เนื่องจากสนใจอย่างยิ่งในเรื่องความหมายของชีวิต การดำรงอยู่ของมนุษย์ จึงหมายถึงการค้นพบความหมาย หรือคุณค่าในชีวิตตนเอง (เฉลิมเกียรติ ผิวนวล และ ชินพรต จันทระประภาพร, 2534) ส่วนในทรรศนะปรัชญามนุษยนิยมสอนให้มองรอบด้าน อย่ามองอะไรแต่ด้านเดียว เพราะมนุษย์นิยมถือว่าทุกสิ่งต่างก็มีคุณค่าในตัวเองทั้งสิ้น ฉะนั้นเป้าหมายของมนุษย์คือการได้ใช้ชีวิตอย่างเห็นคุณค่าในทุกๆ สิ่ง คนที่มีชีวิตที่สมบูรณ์ตามความคิดของมนุษย์นิยม คือคนที่มีความพอใจในสิ่งต่างๆ ประสานกลมกลืนกัน ไม่ว่าจะเป็นการกินดื่ม การผจญภัย การเอาชนะอุปสรรค การชื่นชมศิลปะ และสังคมที่สมบูรณ์ คือสังคมที่ตอบสนองความต้องการของมนุษย์ได้เท่าเทียมกัน เปิดโอกาสให้มนุษย์แสวงหา ชื่นชมกับสิ่งต่างๆ ได้ตามความพอใจ

ในทางปรัชญา ทศนคติเรื่องมนุษย์นั้นมีความสัมพันธ์ต่อการกระทำ เช่น ถ้าเชื่อว่าโชคชะตาเป็นตัวกำหนดชีวิต คนก็อาจจะเฉยต่อทุกสิ่ง เพราะเชื่อว่าชะตาถูกกำหนดไว้แล้ว ตัวเองไม่มีสิทธิ์เปลี่ยน

หรือถ้าคิดแบบทุนนิยมที่เชื่อว่าสนใจตัวเองโดนธรรมชาติ จึงให้ความสำคัญกับผลประโยชน์ตอบแทนที่มนุษย์พึงได้จากการกระทำของตัวเอง (ยิ่งทำงานมากก็ยิ่งได้มาก) ส่วนสังคมนิยมเชื่อว่ามนุษย์เป็นสัตว์สังคม ต้องการมีส่วนร่วมกับผู้อื่น จึงเน้นกระตุ้นให้คนทำงานเพื่อส่วนรวมและแบ่งปันผลประโยชน์กัน

ตามที่ได้กล่าวมา จะเห็นได้ว่า เมื่อพูดถึงเรื่องมนุษย์ นักปรัชญาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ได้มีการค้นหาคำตอบกันใน 3 ประเด็นใหญ่ๆ คือ 1. มนุษย์คืออะไร 2. มนุษย์เป็นอย่างไร 3. มนุษย์ควรดำรงอยู่อย่างไร นักปรัชญาแต่ละสำนักต่างก็มีคำอธิบายแตกต่างกันไปตามพื้นฐานความคิดของตน อย่างไรก็ตาม แนวคิดอันเป็นคำตอบต่อเรื่องมนุษย์ตามที่กล่าวมาข้างต้น เป็นคำตอบของปรัชญาสายหลักๆ ที่พูดถึงกันมาตั้งแต่อดีตเท่านั้น ยังมีคำตอบที่ถูกที่สุด คำตอบอื่นๆ ยังมีอีกมาก เรื่องราวของมนุษย์ยังเป็นหัวข้อที่น่าสนใจในการแสวงหาคำตอบอยู่เสมอในประวัติศาสตร์มนุษย์

ในการศึกษาประเด็นเรื่องมนุษย์ หรือประเด็นทางปรัชญาอื่นๆ เท่าที่ผ่านมา ได้มีการศึกษาค้นคว้าแต่ในเชิงเอกสารเท่านั้น แต่ผู้วิจัยเห็นว่า ในการศึกษาปรัชญา เราสามารถศึกษาได้จากทุกสิ่งทุกอย่างรอบ ๆ ตัว ไม่จำกัดเฉพาะจากสื่อที่เป็นเอกสาร หนังสือ หรือตำราเท่านั้น ด้วยเหตุที่ผู้วิจัยมีความสนใจในสื่อภาพยนตร์เป็นพิเศษ เนื่องจากภาพยนตร์มีความน่าสนใจในฐานะที่เป็นสื่อหรือภาษาในการแสดงความคิดที่มีประสิทธิภาพอีกแบบหนึ่ง ทำหน้าที่สื่อความคิดของผู้สร้างและเป็นภาพสะท้อนสังคมและความจริงในชีวิตมนุษย์ได้อย่างลุ่มลึก นอกจากนั้น ภาพยนตร์ยังเป็นสื่อแสดงความคิดที่เข้าถึงผู้คนในปัจจุบันได้มาก จึงมีอิทธิพลต่อคนในสังคมได้อย่างกว้างขวาง ภาพยนตร์มักสะท้อนให้เห็นภาพที่เลียนแบบมาจากความจริงในชีวิตมนุษย์ได้อย่างสมจริง และมีชีวิตชีวา พิจารณาในแง่หนึ่ง เราไม่อาจปฏิเสธได้ถึงความสัมพันธ์ระหว่างปรัชญากับภาพยนตร์ เราอาจพูดได้ว่าความคิดอันเป็นสาระสำคัญในภาพยนตร์นั้น คือความคิดทางปรัชญา (Philosophical Thought) นั่นเอง Freeland และ Wartenberg (1967) พูดถึงความสัมพันธ์ระหว่างปรัชญากับภาพยนตร์ว่า “ความสัมพันธ์ระหว่างปรัชญากับภาพยนตร์ มิใช่สัมพันธ์กันในทางเดียว: ในขณะที่ปรัชญาสามารถดึงเอาประเด็นสำคัญจากภาพยนตร์ได้หลายประเด็น ภาพยนตร์ก็ช่วยทำให้ปรัชญาได้ครุ่นคิดถึงตัวมันเอง และถึงปัญหาต่างๆ ได้ในแนวทางใหม่”

มองในอีกแง่หนึ่ง ปรัชญาและภาพยนตร์นั้นมีความหมายบางอย่างร่วมกันอยู่ นั่นคือ ในขณะที่ปรัชญา “เป็นความพยายามอันพากเพียรไม่ทอดทิ้งที่จะทำความเข้าใจชีวิตมนุษย์” ภาพยนตร์เองก็มีเป้าหมายอันหนึ่ง คือมุ่งให้ผู้ชม “ดูหนัง ดูละคร ย้อนดูตัว” ภาพยนตร์จึงเป็นสื่อหนึ่งที่ผู้

สร้างภาพยนตร์ หรือผู้กำกับภาพยนตร์ ให้เป็นเครื่องมือในการติดต่อสื่อสารกับผู้ชม ในอันที่จะทำ
ความเข้าใจตัวเอง หรือเข้าใจมนุษย์ร่วมกัน

เนื้อหาในภาพยนตร์มักเป็นเรื่องเกี่ยวกับมนุษย์ และสิ่งต่างๆ ที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวโยงกับ
มนุษย์ เราจึงอาจทำความเข้าใจและศึกษาประเด็นเรื่องมนุษย์ที่สะท้อนออกมาในภาพยนตร์ได้
เป็นอย่างดี มีภาพยนตร์หลายเรื่อง จากผู้กำกับหลายคนที่เสนอมุมมองในเรื่องมนุษย์ได้อย่างน่า
สนใจ ในประเด็นและมุมมองต่างๆ กัน หนึ่งในบรรดาผู้กำกับที่ได้ชื่อว่าเป็นผู้สร้างภาพยนตร์ที่
สะท้อนภาพมนุษย์ได้อย่างลึกซึ้งถึงแก่นแท้คือ อาคิระ คูโรซาวา ผู้กำกับภาพยนตร์ชาวญี่ปุ่นผู้ไม่
ใช่เป็นเพียงผู้กำกับภาพยนตร์ คนสำคัญของญี่ปุ่น จนได้รับสมญานามว่าเป็น “จักรพรรดิแห่ง
ภาพยนตร์ญี่ปุ่น” (บุญรักษ์ บุญญะเขตมาลา , 2531) เท่านั้น แต่ยังได้รับการยกย่องเทียบเทียม
กับผู้กำกับสำคัญๆ ในวงการภาพยนตร์ระดับโลกเพียงไม่กี่คนอย่าง โรแบร์ต เบร์สซ็อง , อิงมาร์
เบิร์กแมน, และหลุยส์ บันนูแอล นักวิชาการ ด้านภาพยนตร์ทั่วโลกที่ได้สัมผัสกับภาพยนตร์ของคุ
โรซาวามาแล้ว ต่างพากันลงความเห็นว่ คุโรซาวา เป็นผู้ยิ่งใหญ่ในวงการภาพยนตร์ญี่ปุ่นอย่าง
แท้จริง เนื่องจากภาพยนตร์ของเขา ถึงพร้อมทั้งในด้านเนื้อหาสาระที่ลึกซึ้ง บรรลุถึงความเป็นเลิศ
ในทางศิลปะ และสมบูรณ์ในด้านความบันเทิงของภาพยนตร์ Bock (1985) หนึ่งในนักวิชาการชาว
อเมริกันที่ศึกษาเกี่ยวกับภาพยนตร์ญี่ปุ่น มีทัศนะต่อคุโรซาวา ว่า “ ถ้าจะมีผู้กำกับชาวญี่ปุ่นคนใด
ที่จะได้รับการกล่าวอ้างโดยชอบธรรมว่าเป็นตัวแทนของภาพยนตร์ญี่ปุ่น ให้เป็นที่รู้จักกันในระดับ
โลกแล้วละก็ ผู้กำกับคนนั้นจะเป็นใครไม่ได้ นอกจาก อาคิระ คูโรซาวา ”

อาคิระ คูโรซาวา เป็นผู้กำกับชาวญี่ปุ่น และชาวเอเชียคนแรกที่ทำให้วงการภาพยนตร์ญี่ปุ่น
และเอเชีย เป็นที่รู้จักในระดับโลก เมื่อ Rashomon ภาพยนตร์เรื่องที่ 12 ของเขา ที่ออกฉายครั้ง
แรกในปี 1980 ได้รับรางวัลกรังปรีซ์ในเทศกาลภาพยนตร์ที่เมืองเวนิส และเป็นใบเบิกทางให้กับ
ความสำเร็จ ที่ทำให้ได้รับรางวัลระดับโลก ในครั้งต่อๆ มา อีกหลายครั้ง การที่คุโรซาวาได้รับการ
ยอมรับจากทั่วทุกมุมโลก ในฐานะ “ ผู้กำกับชั้นครู ” และ “ ศิลปินผู้ยิ่งใหญ่ ” ของโลกนั้น นอกจาก
จะเป็นเพราะความสามารถอันสูงส่งด้านศิลปะ ในการเป็นผู้กำกับผู้ “ ดื้อรั้นที่จะสำแดงความเป็น
เลิศทางศิลปะ โดยไม่ยอมประนีประนอม ” (บุญรักษ์ บุญญะเขตมาลา, 2531) ยังเป็นเพราะภาพ
ยนตร์ของเขาแต่ละเรื่อง แผ่ไปด้วยแรงคิดอันลึกซึ้งจากมุมมองที่เขาที่มีต่อมนุษย์ และสิ่งรอบๆ ตัว
Donald Richie นักวิชาการชาวอเมริกัน ผู้เชี่ยวชาญด้านญี่ปุ่นศึกษา และภาพยนตร์ญี่ปุ่น กล่าว
ถึง อาคิระ คูโรซาวา ว่า “ คุโรซาวา คือผู้กำกับภาพยนตร์ชั้นครูของโลกคนหนึ่ง ในฐานะของผู้ติด
ต่อภาพยนตร์ เขามีฝีมือที่สุดในโลกอย่างไม่ต้องสงสัย ความรอบรู้ในเรื่องนี้ของเขาเป็นหนึ่งในไม่มีสอง
ยิ่งไปกว่านี้ ความเชื่อมั่นทางจริยธรรมของเขายังสูงเป็นเลิศด้วย ความยิ่งใหญ่ของคุโรซาวาอยู่ที่

ว่า เขาสามารถนำสารัตถะทางปรัชญาอันค่อนข้างสำคัญ มาเสนอด้วยความหนักแน่นทางเทคนิค ผู้กำกับภาพยนตร์ส่วนมาก อย่างดีก็มีเพียงอย่างเดียวอย่างหนึ่ง ไม่มีทั้งสองอย่างพร้อมๆ กัน ” (บุญรักษ์ บุญญะเขตมาลา, 2531)

เท่าที่ได้ศึกษาเป็นเบื้องต้น พบว่าเนื้อหาที่โดดเด่นในภาพยนตร์แทบทุกเรื่องของคุโรซาวา มักเป็นเรื่องของมนุษย์ที่ตกอยู่ในสถานการณ์ต่างๆ กัน และการแสดงออกของมนุษย์แต่ละคนต่อสถานการณ์นั้นๆ ดังนั้นจึงมีผู้กล่าวว่า ภาพยนตร์ของเขาคือ “ บทสำรวจภาวะมนุษย์ ดังที่เป็นอยู่ ” (บุญรักษ์ บุญญะเขตมาลา , 2531) คุโรซาวาเองก็พูดถึงภาพยนตร์ของเขาว่ามักเป็นเรื่องเกี่ยวกับมนุษย์ “ ปัญหาที่ผมสนใจ คือปัญหาเกี่ยวกับมนุษย์ ซึ่งเป็นเรื่องพันกาสสมัย ” (Crowther , 1967) และ “ สิ่งที่ตั้งใจดูความสนใจของผม คือเรื่องราวความเป็นไปทั้งภายใน และภายนอกของ คน และการเสนอภาพของ คน ออกมาเป็นเรื่องราว ” (Bock , 1985) และถึงแม้ว่าภาพของ มนุษย์ ตามที่คุโรซาวาแสดงออกมาในภาพยนตร์ของเขา มักพูดถึงด้านลบของมนุษย์ เช่น ความขี้ลาด ความเห็นแก่ตัว ความโลภ หรือการโกหก แต่พร้อมๆ กันนั้น คุโรซาวายังได้แสดงออกถึงความหวัง และความเชื่อมั่นในความเป็นมนุษย์ ว่ามีศักยภาพ และความสำนึกทางจริยธรรม ที่จะก้าวพ้นข้อจำกัดจากเงื่อนไขทางสังคม และเงื่อนไขทางธรรมชาติได้ด้วยตัวเอง ดังจะเห็นได้จากตัวเอกในภาพยนตร์ของคุโรซาวา มักจะมีความดื้อรั้น (Stubbornness) ไม่ยอมจำนนต่อโชคชะตา และกรอบแห่งสังคมใด แต่เชื่อมั่นที่จะสร้างชีวิตด้วยตนเอง เช่น ภาพยนตร์เรื่อง Drunken Angel ที่นำออกฉายในปี 1949 ของคุโรซาวา ตัวเอกของเรื่องคือนายแพทย์ติดเหล้า ที่พยายามจะช่วยเหลือนักเลงผู้เต็มไปด้วยความทรมาน และความหามผู้หนึ่งซึ่งกำลังจะเสียชีวิตจากโรควัณโรค และอุทิศชีวิตให้กับการพยาบาลรักษาคนไข้ที่มีฐานะยากจนอีกหลายราย เช่นเดียวกับคันจิ วาตานาเบะ ตัวเอกในภาพยนตร์เรื่อง Ikiru สร้างในปี 1952 เจ้าหน้าที่ระดับกลางของเทศบาลนครโตเกียว เมื่อทราบว่าตัวเองเป็นโรคร้าย และจะมีชีวิตอยู่ต่อไปได้อีกไม่นาน จึงเริ่มหันมาครุ่นคิดถึงชีวิตที่ผ่านมา เขาต้องตกใจเมื่อตระหนักว่า ตลอดสามสิบปีที่ผ่านมา เขาใช้ชีวิตอยู่อย่างว่างเปล่าเพียงไร โดยที่เวลาแต่ละวันหมดไปกับกิจกรรมอันซ้ำซากจำเจของงานในหน้าที่ วาตานาเบะจึงตัดสินใจที่จะสร้างคุณค่าให้มีความหมายแก่ชีวิต ด้วยการทำสิ่งที่เป็ประโยชน์แก่เพื่อนมนุษย์เป็นครั้งสุดท้าย เขาหยิบเอาโครงการสร้างสวนสาธารณะในบริเวณชุมชนที่เขาอาศัยอยู่ เพื่อให้เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจร่วมกันของคนในชุมชน ขึ้นมาเสนอต่อเทศบาลใหม่อีกครั้ง หลังจากที่โครงการนี้ถูกเพิกเฉยโดยเทศบาลมานาน แม้ต้องประสบกับอุปสรรคนานัปการ ทั้งจากความเฉื่อยชาในระบบราชการ และจากการข่มขู่ของกลุ่มอิทธิพลเนื่องจากการขัดผลประโยชน์ วาตานาเบะมิได้คิดล้มเลิกเจตนาของเขา ยังมุ่งมั่นต่อไปจนกระทั่งเสียชีวิต ก่อนที่โครงการจะสำเร็จในที่สุด

ด้วยเนื้อหาและแนวคิดดังที่ได้กล่าวมานี้ ทำให้ภาพยนตร์ของคุโรซาวาเป็นภาพสะท้อนธรรมชาติของมนุษย์ได้อย่างลึกซึ้งถึงแก่นแท้ ภาพยนตร์ทุกเรื่องของเขามีแก่นเรื่องหลักเกี่ยวกับมนุษย์ (Humanistic Themes) เป็นองค์ประกอบสำคัญประการแรก (Bobker , 1979) จนเป็นที่กล่าวขวัญกันว่า คุโรซาวานั้น " เข้าถึง " ความเป็นมนุษย์ได้ใกล้ชิดยิ่งกว่าผู้กำกับภาพยนตร์คนใด (บุญรักษ์ บุญญเขตมาลา, 2531) ด้วยความคิดที่โดดเด่นในประเด็นเรื่องมนุษย์ ของ อาคิระ คุโรซาวา ดังกล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงเห็นว่า ภาพยนตร์ของเขามีคุณค่าควรแก่การนำมาศึกษาวิเคราะห์ให้ละเอียด ลึกซึ้ง แน่ชัดต่อไป เพราะประเด็นเรื่องมนุษย์ที่ฉายชัดอยู่ในภาพยนตร์ จัดว่าเป็นประเด็นที่สำคัญในวงการปรัชญา การศึกษาความคิดของบุคคลใด บุคคลหนึ่ง เราไม่เพียงทราบความคิดของเขาคนเดียวเท่านั้น แต่การที่เขาเป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่เขาเป็นสมาชิกอยู่ย่อมทำให้เราได้ภาพสะท้อนของสังคมโดยส่วนรวมที่มีอิทธิพลต่อเขาด้วยเช่นกัน

1.2. ผลงานที่เกี่ยวข้อง

1. Richie, Donald. (1972) . **The Films of Akira Kurosawa**. Englewood Cliffs., N.J. : Prentice - Hall.

เป็นหนังสือที่เขียนเกี่ยวกับภาพยนตร์เรื่องเด่นๆ ของ อาคิระ คุโรซาวา ประกอบด้วย เรื่องย่อ การถ่ายทำ และบทวิจารณ์

2. สุวรรณ สถาอานันท์. (2533) . **มนุษย์ทัศน์ในปรัชญาตะวันออก**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เป็นหนังสือที่กล่าวถึงแนวคิดเรื่องมนุษย์ ในทฤษฎีของปรัชญาตะวันออก คือ จีน ญี่ปุ่น อินเดีย และไทย เพื่อแสวงหาคำตอบบางส่วนเกี่ยวกับอุดมธรรม จริยธรรม และมิติทางจิตวิญญาณของมนุษย์

3. ปกรณ์ ลิ้มปณฺสรณ์. (2524) . " **ปรัชญาเกี่ยวกับมนุษย์ของจูซี** ". วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เป็นวิทยานิพนธ์ที่ศึกษาเกี่ยวกับปรัชญามนุษย์ของจูซี ผู้เป็นปราชญ์ที่สำคัญที่สุดของลัทธิขงจื้อใหม่ โดยมีเนื้อหาเป็นการเปรียบเทียบระหว่างทฤษฎีของจูซี กับขงจื้อโบราณ ในปัญหาที่ว่าด้วยที่มาและธรรมชาติของมนุษย์ ตลอดจนเรื่องเป้าหมายและมรรควิธีของมนุษย์ ว่ามีความแตกต่างกันอย่างไร

4. บุญรักษ์ บุญยะเขตมาลา. (2533) . **อาคิระ คูโรซาวา: จักรพรรดิแห่งภาพยนตร์ญี่ปุ่น**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ศูนย์การพิมพ์ดวงกมล จำกัด.

เป็นหนังสือที่เกี่ยวกับอาคิระ คูโรซาวา ประกอบไปด้วยเนื้อหาเกี่ยวกับภูมิหลังและบริบทว่าด้วยประวัติและความคิด ของคูโรซาวา บทสัมภาษณ์ระหว่างคูโรซาวากับนักวิชาการชาวตะวันตก และบทวิจารณ์ภาพยนตร์ห้าเรื่องสำคัญของคูโรซาวา คือ Rashomon, Ikiru, Kagemusha, Seven Samurai, และ Ran

5. Cynthia A Freeland and Thomas Wartenberg. (1967) . **Philosophy and Film**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ศูนย์การพิมพ์ดวงกมล จำกัด.

เป็นหนังสือว่าด้วยความสำคัญและแนวทางในการศึกษาปรัชญาจากภาพยนตร์ และรวบรวมบทความการศึกษาและวิเคราะห์ปรัชญาในหัวข้อต่างๆ จากนักวิชาการสาขาปรัชญาของอังกฤษที่สนใจศึกษาปรัชญาจากภาพยนตร์

1.3. วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องมนุษย์ของอาคิระ คูโรซาวา

1.4. ประโยชน์ที่จะได้รับการศึกษา

1. ทำให้ทราบทรรศนะเรื่องมนุษย์ของอาคิระ คูโรซาวา
2. ทำให้ทราบแนวคิดที่มีอิทธิพลต่อแนวคิดของอาคิระ คูโรซาวา
3. เป็นแนวทางในการศึกษาค้นคว้าสำหรับผู้สนใจปรัชญาเกี่ยวกับมนุษย์
4. ขยายขอบเขตในการศึกษาปรัชญาจากสื่อใหม่ๆ เช่น ภาพยนตร์

1.5. ขอบเขตและวิธีการศึกษา

ขอบเขตการศึกษา

1. ศึกษาแนวคิดเรื่องมนุษย์ของอาคิระ คูโรซาวา ในประเด็นต่อไปนี้
 - 1.1 มนุษย์คืออะไร
 - 1.2 มนุษย์เป็นอย่างไร
 - 1.3 มนุษย์ควรดำรงอยู่อย่างไร

2. ศึกษาจากภาพยนตร์ 30 เรื่อง ของ อาคิระ คูโรซาวา ดังนี้

- Sugata Sanshiro (1943)
- The Most Beautiful (1944)
- Sugata Sanshiro Part 2 (1945)
- Men Who tread on the Tigers Tail (1945)
- No Regrets for Our Youth (1946)
- One Beautiful Sunday (1947)
- Drunken Angel (1948)
- The Quiet Duel (1949)
- Stray Dog (1949)
- Scandal (1950)
- Rashomon (1950)
- The Idiot (1951)
- Ikiru (1952)
- Seven Samurai (1954)
- Record of Living Being (1955)
- Throne of Blood (1957)
- The Lower Depths (1957)
- The Hidden Fortress (1958)
- The Bad Sleep Well (1960)
- Yojimbo (1961)
- Sanjuro (1962)
- High and Low (1963)
- Red Beard (1965)
- Dodes'ka-den (1970)
- Dersu Uzala (1975)
- Kagemusha (1980)
- Ran (1985)

- Dreams (1990)
- Rhapsody in August (1991)
- Mada dayo (1993)

วิธีการศึกษา

1. ศึกษาโดยการดูภาพยนตร์ทั้ง 30 เรื่องของคุโรซาวา
2. ศึกษาโดยรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร บทความ บทวิจารณ์ และหนังสือที่เกี่ยวข้องทั้งในเชิงปรัชญาและการวิจารณ์ภาพยนตร์
3. รวบรวมข้อมูลที่ได้จากการค้นคว้า มาตีความและวิเคราะห์วิจารณ์ แล้วนำเสนอในรูปแบบพรรณนาเชิงวิเคราะห์